مسئولیت متن و شکل بدوش نویسندۀ مضمون میباشد، عقیدۀ نویسنده لزوماً نظر افغان جرمن آنلاین نمی باشد

پوهاند محمد بشیر دودیال

۲۰۲۳/۰۹/۲۵

کلتور او فرهنګ

دا څو ورځې میډیا کې د کلتور د نمانځنې، د کلتور پالنې او د کلتور د ورځې یادونه کېده. دا ډیره ښه خبره وه، خو ډیرو ځایو او لیکنو کې د کلتور ترڅنګ، د فرهنګ اصطلاح هم کارول کېده. د دې دوو ترمنځ باید توپیر وشی:
د بشري ټولنو ټولې هغه مادې اومعنوي لاسته راوړنې، ارزښتونه، انګېرنې، روایات، عقاید، کړه وړه(سلوک او چلند)، ښوونه او روزنه ، د کار وسایل، د ژوند اسباب اونور ټول چې د تاریخ په اوږدو کې یې ترلاسه کړي او نسل په نسل همداسې رالیږېدلي او د نویو نسلوونو له خوا منل شوي دي، کلتور دی. البته دوخت د تېرېدو په ترڅ کې یې ډېرې هغه برخې چې د پایښت وړتیا یې له لاسه ورکړې، یا یې ګټورتوب ندرلود، له منځه تللي، خو د پایښت وړ او مثبت اړخ یې پاتې اونوره یې هم وده موندلې ده. کلتوری ارزښتونه هم مادي او هم غیر مادي بڼه لري لکه، پوهه ، لباس، هنر، لوبې، موسیقي، تاریخی روایات، ګاڼې، ناسته پاسته ، لمانځنې، غم ښادی، خوراک څښاک، دپخلی وسایل، د کور اسباب، د کار ابزار، ولسي سندرې، ادبیات، ژبه او نور چې د کلتور اجزا دي. په انګلیسي او اروپایي ژبو کې د کلتوري ټولو مادي او مانیزو ارزښتونو لپاره د (کلچر- کلتورCulture) لغت کارول کېږي، خو په پښتو او دري کې هم کلتور او هم فرهنګ معمول شوی دی. د کلتور هغه ډیرې نکه او د ستاینی وړ او اصلاح شوې برخې ته فرهنګ وایو(فر+ هنګ) فر یعنی اوچته، ممتازه او عالی.
که موږ دري/پارسی او پښتو کې خپلو مادی او معنوی شتو، رواجونو، مناسبتونو او نورو ته یواځې کلتور کاروو، باک نشته، ډېر دقت ته اړتیا نلرو، خو که د فرهنګ اصطلاح کاروو، بیا نو دقت په کار دی ، دا ځکه چې: فرهنګ د کلتور تر ټولو متعالي برخه ده لکه ادب، پوهه، د مشرانو درناوی، په کشرانو شفقت، مېلمه پالنه، په سخته ورځ دوستانو سره د مرستی په خاطر دوی ته حسنه پوروركول... لنډه دا چې ټول عالي انساني سجایا او دې ته ورته ویاړلي او اوچت ارزښتونه فرهنګ بولو. حال دا چې یو شمېر نور دودونه چې متعالي ارزښت نه لري، په کلتور کې شمېرل کېږي، اما فرهنګ نه دی. دبېلګې په توګه د هلک د زېږېدو پر وخت په ټوپک ډزې کول، په میله او رخصتیو کې د چرګانو یا سپیو جنګول، په چلم باندې دمریو او ځوندیو تړل اوداسې نور کلچر دی اما فرهنګ کې نه راځي، دا به ناوړه وي چې دواړه په یوه معنا راوستل شي. ښه مې یاد دی چې لس – یوولس کاله مخکې یو مشر یوه وینا کې وویل: فرهنګ کشت کوکنار باید زدوده شود !!
حال دا چې کوکنار کرل یوه ښکارنده ده، یو عمل دی، یو بد واقعیت دی، یو ډول رواج شوی کښت دی، خو فرهنګ ندی. له بده مرغه جګړه یو واقعیت و، خو فرهنګ نه و. نو ځکه د جګړې فرهنګ، د کوکنارو کرلو فرهنګ، د ښځو په وړاندې تاوتریخوالی... دا یو هم فرهنګ نه دی.
د افغانستان د جګړه ییزو شرایطو په کلونو کې چې د ژوند ډېره برخه انحطاط سره مخامخ شوه دغه ډول اصطلاحات هم په نا سنجول شوې بڼه یو بل سره ګډ شوی او بیاکتنې ته یې اړتیا شته. دا چې نوره نړۍ، دغو میراثونو ته یواځې (کلتور) کلمه استعمالوي، هغوی ډاډمن دي چې متعالی ارزښتونه پالي او ناوړه یی اصلاح کړي دیو خو زموږ د کلتور یوشمیر اجزا د اصلاحاتو، بشپړتیا او سمون غوښتنه کوي.
پخوا به د ژمی شپو کې میندو ماشومانو ته له پند او عبرت ډکې روزنیزی کیسې کولې، که دې ته کلتور یا فرهنګ ووایو عیب ندی، خو په کیسو کې له شیشکو او دېوانو ویرول فرهنګ نه و، دا هسې په ناپامۍ زموږ کلتور کې رواج و چې اوس دا ښکارنده (له شیشکو د ماشوم ویرول)د فرهنګي ودې په بهیر کې له منځه تللې او اصلاح شوې ده، اماد عبرت او پند برخه یې اصلاح شوې ده. اوس چې ماشومان تعلیم ته هڅوو، دا فرهنګی تلاش دی.
دفرهنګ وده،فرهنګی خدمات او فرهنګی روزنه او ارتقاد دولت دنده ده.

افغان جرمن آنلاین په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړیکه ټینګه کړئ maqalat@afghan-german.de
یادونه: دلیکني د لیکنیزې بنې پازوالي د لیکوال په غاړه ده ، هیله من یو خپله لیکنه له رالیږلو مخکې په څیر و لولئ

د کلتور او فرهنگ مغالطه او يو د بل پرځای کارول هغه وخت معمول شول، چې د اطلاعاتو او کلتور د وزارت نوم په (وزارت اطلاعات و فرهنگ) بدل شو. اوس چې دا کار شوی، عيب ندی، په دې شرط چی د (کلتور) او(فرهنگ) د کارولو ځای وپيژنو.
کلتور د ملی هويت وثيقه ده، له بده مرغه ځينی مغرض قوتونه غواړی د سيالی او دښمنی په ترڅ کی دغه د ملی هويوثيقه خړه پړه کړي او يايی تر اغيز لاندې راولی يا هم خپل دخوښې عناصر او اجزاپکی ورداخل کړي. خينی نور د کلتور له اغيز او تاثير څخه د خپلو سياسی موخو لپاره کار اخلی. دبيلگې په توگه يووخت يو مغرض گاونډی هيواد غوښتل خپل گاوندی هيواد او ملت بد برخليک سره مخامخ او دځوان نسل دتعليم مخه يی ډب او راتلونکی کی يی دهر ډول پرمختگ مخه ونيسی، نو دهغه هيواد چارواکو ته يی تلقين کوله چی تعليم ستاسی کلتور کې نشته. حال دا چې تعليم د اوچت فرهنگ او دمعاصر انسانی تمدن د بنسټ ډبره ده. هغه چارواکي وروسته بيا د گاونډيو په شوم غرض پوه شول او نجونو او هلکانو ته يی د عصر علومو اجازه ورکړه او پوهنتونونه او ښوونځی ورته خلاص او په خپله اشتباه يی اعتراف وکړ.
بايد هېره نه کړو چې دې سره يوشمير نور مسايل هم تړلي دي لکه:کلتوری وروسته والی(lag cultural) چې دا يو نسبی مفهوم دی، هغه حالت، هغه چا يا هغه هيواد ته اطلاق کيږی، چې له نوي او معاصر وخت څخه په فنی، اقتصادی، سياسی، علمی او ځينو نورو برخو کې وروسته پاتې وي. مثلاً A هېواد د B په مقايسه له کلتوری پلوه عقبمانده دی.
په دې اړه بله اصطلاح کلتوری بدلون(cultural change) دی. له دې څخه موخه هر هغه تغيير او اصلاح چې د ټولنې په کلتوري برخو کې راوستل کيږي، لکه : د چاپيريال او شاوخوا پيښو په هکله د ټولنې د وگړو د فکر، چلند، پوهې او باورونو په برخه کې د تصوراتو نوي کول، د ټولنيزو ارزښتونو او د وگړو د پوهی ترمنځ د انډول بدلون او نور.
حکومتونه، کلتوری موسسات او ارگانونه، پوهنتونونه، سينما، راډيو، تلويزيون، تياتر، ميډيا او دې ته ورته بنسټونه د کلتوري خدمتونو(cultural services) مسئوليت لري، لکه:د عامه خلکو د ژوند د بسيايني په خاطر د کلتوری امکاناتو چمتو کول، لکه سپورتی امکانات، کتابتونونه، موزيمونه، د ودې لپاره سيمه ييزمطبوعات،سوادزده کړه، کتابتونونه پرانيستل، هنری او ادبی کانکوراو جوايز ورکول، ورزشی مسابقات او نور. له بده مرغه د پرله پسې بحرانونو او جگړو له امله موږ ونه توانيدو چې متعالي ارزښتونه وپالو، د دې په پايله کې لا اوس هم موږ کلتوری عقبمانی سره مخ ياستو. هيله ده فرهنگی ودې او اعتلا او د کلتور اصلاح ته پام واړوو.

افغان جرمن آنلاين په درنښت تاسو همکاری ته رابولي. په دغه پته له موږ سره اړيکه ټينگه کړئ maqalat@afghan-german.de
يادونه: دليکنې د ليکنيزې بنې پازوالي د ليکوال په غاړه ده ، هيله من يو خپله ليکنه له راليږلو مخکې په ځير و لولئ